

dr hab. Ewa Gurba, prof. UPJPII
Katedra Psychologii i Psychopatologii Rozwoju
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr **Moniki Strzeleckiej** pt. ***Związek pomiędzy tożsamością a przekonaniem o własnej skuteczności w różnych sferach życia: badanie osób w okresie wczesnej dorosłości***, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Olesia

Gwałtowne zmiany społeczno- ekonomiczne w których uczestniczymy w ostatnich dekadach spowodowały, że młodzi ludzie stanęli wobec trudnych wyzwań związanych z *osiąganiem dorosłości*. Zmian tych, na które zwraca uwagę J. Arnett uzasadniając potrzebę wyodrębnienia okresu *Emerging adulthood* oczywiście nikt nie cofnie, zatem ważne jest pochylenie się na kompetencjami młodych ludzi, które umożliwią im adaptację do tych zmian i ułatwią osiągnięcie dorosłości. Tego zadania podjęła się właśnie Autorka ocenianej rozprawy ogniskując swoją uwagę na takich elementach osobowości osób znajdujących się u progu dorosłości, jak wymiary ich tożsamości oraz przekonanie o własnej skuteczności. Celem naukowym projektu jak określiła Doktorantka „jest weryfikacja hipotez dotyczących związku przekonania o własnej skuteczności z określeniem własnej tożsamości oraz stawianiem się osobą dorosłą”. Problematyka recenzowanej rozprawy reprezentuje dwie dziedziny psychologii: Psychologię osobowości oraz Psychologię rozwoju człowieka.

Prezentacja i ocena pracy

Recenzowana rozprawa ma układ typowy dla pracy o charakterze teoretyczno-empirycznym i obejmuje: streszczenie w języku polskim i angielskim, wprowadzenie, pięć rozdziałów (dwa zawierające wprowadzenie teoretyczne- aczkolwiek bez wyraźnego oddzielenia, od trzech obejmujących opis badań empirycznych, wyniki i dyskusje wyników), spis literatury cytowanej, spis tabel, rysunków, wykresów i grafów oraz aneks zawierający załączniki obejmujące cztery tabele z wynikami wybranych analiz, prezentację wybranych metod, wykorzystanych w badaniach, czyli szczegółowy opis skal ACL, oraz Test Przekonania o dorosłości, a także prezentację weryfikacji dodatkowych hipotez i przykładowe projekty osobiste. Całość pracy liczy 172 strony, z czego część teoretyczna obejmuje 44 strony, część

empiryczna z dyskusją wyników zajmuje 86 stron, a pozostałe to aneks oraz spis literatury. Analizy zawarte w części teoretycznej uporządkowano w obrębie dwóch rozdziałów i dotyczą kwestii, które poddane zostały przez Doktorantkę empirycznej weryfikacji. Pierwszy z nich zatytułowany *Tożsamość we wschodzącej dorosłości* rozpoczyna się od omówienia kwestii definiowania dorosłości. Autorka wskazuje, odwołując się do klasycznych już ujęć, na obiektywne (określone zadania rozwojowe, role społeczne związane z tymi zadaniami) i subiektywne (poczucie odpowiedzialności, niezależności emocjonalnej) wskaźniki osiągania dorosłości. Scharakteryzowany też został, wyodrębniony przed dwoma dekadami przez J. Arnetta okres wschodzącej dorosłości (ang. *emerging adulthood*) z wyróżnionymi przez autora tej koncepcji dystynktywnymi cechami okresu rozwojowego, łączącego adolescencję z wczesną dorosłością. Szkoda, że prezentując okres wyłaniającej się dorosłości Autorka głównie oparła się na opracowaniach z „drugiej ręki”, chociaż jak wskazuje spis literatury miała dostęp do oryginalnych pozycji J. Arnetta.

W omawianym rozdziale dokonano też krótkiego przeglądu różnych ujęć tożsamości, takich jak koncepcja E. Eriksona i J. Marcii- reprezentujące podejście klasyczne, a także współczesny model K. Luyckxa i współpracowników. Ten właśnie model stanowi podstawę metody, którą Autorka rozprawy zastosowała w badaniach własnych. Niestety pominięta została koncepcja M. Berzonskyego, która stanowiła, przynajmniej w pewnym zakresie podstawę wykorzystanego przez autorkę modelu K. Luyckx'a. Przytoczone w tym fragmencie pracy wyniki badań nad cechami tożsamości osób u progu dorosłości pochodzą głównie z badań młodych Polaków przeprowadzonych przez zespół A. Brzezińskiej, aczkolwiek przedstawiono też wyniki badań studentów belgijskich, chociaż i w tym przypadku wyniki badań doktorantka referuje za Brzezińską i Piotrowskim (pomimo tego, że powołuje się na oryginalny artykuł Luyckxa, Schwartza, Goossensa i Pollocka (2008). Kwestie związane z przebiegiem rozwoju tożsamości w okresie *emerging adulthood* scharakteryzowane zostały dość schematycznie i zbyt ogólnikowo. W mojej opinii zarówno analizy teoretyczne zogniskowane wokół kwestii związanych z rozwojem tożsamości, jak i dyskusja wyników zyskałyby na wartości, gdyby Autorka wykorzystała bogatą już literaturę (jak, np. Schwartz, Côté, Arnett, 2005; Schwartz i inni, 2015; Beyers, Wim; Luyckx, Koen, 2015; Verschueren, i inni 2017) referującą zmiany w tożsamości w okresie wyłaniającej się i wczesnej dorosłości.

Znacznie bardziej rozbudowane analizy czytelnik znajduje w rozdziale drugim rozprawy, zatytułowanym *Przekonanie o własnej skuteczności jako element realizacji celów i dążeń*, w którym autorka omówiła zagadnienia dotyczące projektów osobistych, punktualności zdarzeń

życiowych oraz roli przekonań o własnej skuteczności w stabilizacji tożsamości. Projekty osobiste definiuje Doktorantka jako konstrukty, które odnoszą się do intencjonalnego działania osoby w kontekście i które mogą pełnić funkcje samoregulacyjne w aktywności jednostki. Opiera się tutaj na koncepcji Little, przywołując pogląd mówiący, że poznanie projektów jest poznaniem osobowości w kontekście jej zasobów, ale też rozmaitych oddziaływań. (str.34). Niezbyt jasno jednak określa relacje między projektami osobistymi a osobowością i celami „*jakie sobie człowiek stawia*”, chociaż nieśmiało próby autorka podejmuje na str. 32, gdy pisze „*Projekty osobiste mają ujmować działania jakie osoba podejmuje lub planuje podjąć, nie zaś wskazywać na dążenia czy cele antycypowane w odległej przyszłości, czy też zawierać bardziej kulturowo uwarunkowane zadania życiowe związane z wiekiem i płcią* .

W rozważaniach dotyczących projektów osobistych Autorka posługuje się niewyjaśnionym pojęciem „*nadzieja podstawowa*” (str. 37)“.

Kolejne zagadnienie omówione w ramach drugiego rozdziału rozprawy dotyczy zjawiska punktualności zdarzeń życiowych. Jak wskazuje autorka punktualność ta określana jest przez dwa zegary: biologiczny i kulturowy, według których osoba dokonuje oceny realizowanych zadań rozwojowych i które mogą pełnić funkcję regulacyjną w przebiegu jej rozwoju. Rozróżnia obiektywną i subiektywną punktualność, ogniskując swoją uwagę na tym drugim rodzaju. Uwarunkowania i konsekwencje punktualnego i niepunktualnego realizowania zadań życiowych pokazała Autorka rozprawy sprawozdając badania przywoływane w publikacjach A. Brzezińskiej i jej współpracowników. Ostatnia część tego rozdziału poświęcona została problematyce przekonania o własnej skuteczności, (w pracy określanej też jako samoskuteczność) i jego roli w stabilizowaniu działania jednostki. Przytoczone zostały różne propozycje rozumienia tej kompetencji, poczynając od definicji zaproponowanej przez Bandurę poprzez różne interpretacje tego określenia. Autorka ujawnia bogatą wiedzę omawiając w tym rozdziale kwestie dotyczące projektów personalnych, punktualności zdarzeń czy samoskuteczności. Referuje stanowiska teoretyczne, różnorodne poglądy oraz wyniki badań opisywane w literaturze przedmiotu, jednakże nie podejmuje niestety prób własnej refleksji nad nimi, która pozwoliłaby na dostrzeżenie podobieństw i różnic w prezentowanych poglądach oraz wyeksplikowanie własnego stanowiska. Percepcję wywodów Doktorantki utrudnia nieprecyzyjny język użytych określeń, takich jak np. „ambitniejsze cele”, „wyższe cele” (str. 46), „tożsamość niepomyślna” (str.54), czy zamienne stosowanie pojęć „tożsamość” i „tożsamość osobista”.

Rozdział drugi pracy zawiera wiele bogatej wiedzy odnoszącej się do różnorodnych

zagadnień, dlatego jak sądzę, analizy byłyby bardziej czytelne gdyby zostały uporządkowane w obrębie oddzielnych rozdziałów.

W rozdziale trzecim zatytułowanym *Projekt badań własnych* rozpoczynającym część empiryczną znajdujemy opis projektu badawczego, prezentacją pytań badawczych i zestaw jedenastu hipotez. Autorka przedstawiła oczekiwane zależności między badanymi zmiennymi oraz plan badań, pozwalający ocenić poprawność zaproponowanych hipotez. Większość hipotez sformułowana została w kontekście modelu korelacyjnego, a dwie uwzględniające mediacje i moderacje. Hipotezy te dotyczą głównie zależności pomiędzy przekonaniem o własnej skuteczności, a poszczególnymi wymiarami tożsamości oraz przekonaniem o dorosłości. Przekonania o własnej skuteczności analizowane są też jako mediator między wybranymi wymiarami tożsamości a przekonaniem o dorosłości. Poza tym przewidywano znaczenie poszczególnych domen, w kontekście których badani oceniają własną skuteczność. W prezentowanym projekcie pełnią one rolę zmiennych moderacyjnych między nasileniem potrzeb jednostki, a oceną własnej skuteczności w konkretnych domenach.

Hipotezy zostały poprawnie sformułowane i odpowiednio uzasadnione. W kwestiach w odniesieniu do których badanie Doktorantki miało charakter eksploracyjny, przedstawiono pytania badawcze.

W większości precyzyjnie opisane zostały narzędzia wykorzystane w badaniu autorskim. Zastosowano następujące metody takie jak: Skala Wymiarów Rozwoju Tożsamości, Test Przekonania o Dorosłości, Poczucie Punktualności Zdarzeń Życiowych, Metoda Analizy Projektów Osobistych, Skala Przekonania o Własnej Skuteczności w Domenach, Test Przymiotnikowy ACL, Metryczka. Metody te wybrano adekwatnie do sformułowanych pytań badawczych oraz hipotez. Dwie spośród nich (Test Przekonania o Dorosłości oraz Skala Przekonania o Własnej Skuteczności w Domenach) zostały przygotowane przez Doktorantkę. W obydwu przypadkach Autorka, jak sama o tym napisała, dokonała modyfikacji istniejących już sprawdzonych metod (w pierwszym przypadku autorstwa K. Piotrowskiego, a w drugim Schwarzer i Jerusalem).

Na podkreślenie i pozytywną ocenę zasługuje wyodrębnienie przez autorkę, metodą analizy czynnikowej czterech czynników, (Adaptacja twórcza, Autonomia, Odpowiedzialność w relacji, Niezależność życiowa) w obrębie których badani ujawnili przekonania o dorosłości. W odniesieniu do modyfikacji drugiej z wymienionych metod pojawiają się pewne wątpliwości, które mam nadzieję rozwieje Autorka rozprawy. Prezentując tę metodę Doktorantka napisała, że „Skalę oryginalną (*Generalized Self-Efficacy Scale-przyp. E.G*) zmodyfikowano dla potrzeb niniejszej pracy wyróżniając domeny” (str. 75) (8 domen-przyp.

E.G). Tymczasem, jak możemy przeczytać w opisie tej metody (...) „Należy jednak zauważyć, że inwentarz nie może być stosowany jako substytut poczucia własnej skuteczności specyficznego dla danej dziedziny”.

(Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). General Self-Efficacy Scale (GSE) [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t00393-000>).

Oczywiście Doktorantka mogła dokonać modyfikacji tej Skali aby zastosować ją w domenach, jednak zaproponowana nowa wersja Skali nie została zamieszczona w pracy (jedynie została opisana) i trudno ocenić stopień jej modyfikacji, który uzasadniałby możliwość wykorzystania jej do oceny samoskuteczności w poszczególnych domenach. Szczegółowo przedstawiono grupę badaną, jednak w opisie procedury zabrakło informacji do kogo adresowany był zamieszczony na Facebooku link do badań. Jest to moim zdaniem ważna kwestia bo sposób doboru do grupy badanej może wpływać na uzyskane wyniki badania.

W kolejnym, czwartym rozdziale przedstawione zostały wyniki przeprowadzonych przez Doktorantkę badań. Zamieszczono: statystyki podstawowe, oraz wyniki poszczególnych analiz statystycznych: korelacje, analizy regresji, mediacji, moderacji, analizy wariancji, modelowanie, adekwatnie wiążąc je z poszczególnym hipotezami. Wykonanie analizy czynnikowej pozwoliło wyróżnić w zaproponowanej autorskiej metodzie czynniki odnoszące się do obszarów, w których testowano poczucie dorosłości badanych osób.

W mojej ocenie bardzo cenne są analizy, które pozwoliły Autorce wyodrębnić grupy badanych o odmiennych profilach tożsamości (tożsamość: niepewna, nieodróżniona, osiągnięta oraz zaangażowanie w działanie), a następnie sprawdzić czy i jak w zakresie osiągania poczucia dorosłości i punktualności podejmowania zadań osoby dorosłej, różnią się między sobą grupy badanych o odmiennych profilach tożsamości. W ostatnim rozdziale rozprawy Autorka zamieściła dyskusję wyników kończąc refleksjami dotyczącymi ograniczeń przeprowadzonych badań oraz zakreślając możliwe kierunki dalszych eksploracji.

Uzyskane w badaniu wyniki wskazują na istnienie pozytywnego związku między oceną własnej skuteczności młodych dorosłych, a podejmowaniem i identyfikacją z zobowiązaniem mierzonym kwestionariuszem Luyckx'a i innych. W tej części dyskusji autorka pochyliła się też nad tymi domenami, w których uzyskano niskie korelacje, podejmując próby ich wyjaśnienia. Jednakże niektóre z nich wydają się zbyt uproszczone i budzące wątpliwość (może z powodu zbyt skrótowego ich przedstawienia). Mam tutaj, np. na myśli interpretację słabej korelacji pomiędzy poziomem przekonania o własnej skuteczności a eksploracją wszerz i w głąb. Na str. 126 napisała autorka „Czyli jeśli człowiek wierzy w siebie, to w

slabym stopniu wiąże się to z szukaniem możliwości w obydwu tych obszarach. Wydaje się to zrozumiałe, bo jeśli młody człowiek wierzy w siebie to jest w miarę otwarty na pojawiające się możliwości, nie szuka ich jakoś specjalnie, ale jeśli się pojawią to potrafi je dostrzec". Czy autorka znajduje w literaturze jakieś wyniki badań wspierające słuszność takiego wyjaśnienia, czy też opiera się wyłącznie na własnej intuicji. Można bowiem sądzić przeciwnie, że osoba, która ma wysokie poczucie samoskuteczności, z „odwagą” będzie poszukiwać nowych celów, czy form aktywności. Na taką zależność wskazują np. wyniki licznych badań nad związkiem bezpiecznego stylu przywiązania adolescentów (powiązanego z pozytywną samooceną- np. Wu (2009)) z poziomem eksplorowania otoczenia i własnych dróg życiowych (tożsamość osiągnięta) (Zimmermann, Becker-Stoll, 2002). Oczywiście te zależności odkryto w grupie osób reprezentujących okres adolescencji, ale jak pokazują inne badania proces formowania tożsamości trwa nadal w okresie emerging adulthood (np. Schwartz, Côté, Arnett, 2005). „*Również słaba korelacja zachodzi między przekonaniem o własnej skuteczności w domenie wiedzy a eksploracją w głąb, czyli jeśli człowiek ma poczucie skuteczności w zakresie zdobywania wiedzy (np. studiowania), to bardziej angażuje się w poszukiwanie wiedzy, zgłębianie jej*” (str.126). Jednak eksploracja w głąb, jak napisała autorka na str. 24 to „*(...) pogłębiona ocena decyzji i wyborów*”, czyli w przytoczonym przykładzie dotyczącym studiowania, eksploracja w głąb oznaczałaby raczej refleksję np. nad potrzebą nadal dużego zaangażowania w zdobywanie wiedzy, czy też nad potrzebą połączenia zdobywania wiedzy praktycznej i teoretycznej.

Potwierdzone zostały hipotezy o pozytywnym związku między przekonaniem o własnej skuteczności, a poczuciem bycia osobą dorosłą w kontekście różnych domen aktywności, przy czym szczególnie silne zależności zaobserwowano w odniesieniu do takich domen jak: aktywność zawodowa, relacje intymne oraz role płciowe. Interpretując te wyniki odwołała się Autorka do koncepcji zadań rozwojowych R. Havighursta, a wyróżnione przy pomocy analizy czynnikowej wymiary przekonań o dorosłości (adaptacja twórcza, autonomia, odpowiedzialność w relacji i niezależność życiowa) analizowała w kontekście koncepcji dorosłości P. Olesia, wskazując na wyraźne podobieństwa między uzyskanymi rezultatami badań empirycznych, a wynikającymi z teorii wskaźnikami dorosłości. W prezentowanym badaniu dwa wymiary przekonań o dorosłości: autonomia oraz adaptacja twórcza najsilniej korelują z przekonaniem o własnej skuteczności. Jak stwierdza Doktorantka potwierdzenie zyskała też hipoteza mówiąca o mediacyjnej roli przekonania o własnej skuteczności w związku między tożsamością (podejmowanie zobowiązań, identyfikacja z zobowiązaniem, eksploracja kulminacyjna) a przekonaniem o dorosłości.

W mojej ocenie, Autorka rozprawy dość pobieżnie odniosła się do wyników sprawdzanej moderacyjnej roli poszczególnych domen samoskuteczności, w zależności między poszczególnymi potrzebami badanymi w ACL, a przekonaniem o własnej skuteczności. Być może inaczej ujawniłoby się znaczenie samoskuteczności w poszczególnych domenach dla analizowanego związku gdyby uwzględniono ocenę subiektywnej ważności każdej z wyodrębnionych domen. Można bowiem oczekiwać, że samoskuteczność w subiektywnie ważnych dziedzinach, z jednej strony będzie sprzyjać zaspokojeniu odpowiednich potrzeb jednostki, a z drugiej poczucie skuteczności w tych dziedzinach będzie miało większy udział w poczuciu ogólnej samoskuteczności. Poza tym oczekiwałabym od Autorki wyjaśnienia dlaczego w testowaniu związku między potrzebami w ACL a przekonaniem o własnej skuteczności zastosowała analizy moderacji.

Ciekawi mnie też z jakiego powodu do badania osobowości wybrała Autorka Test ACL, a głównie jego fragment testujący potrzeby. Widzę bowiem pewien problem z interpretacją wyników w tym teście, bo jak wspomniała autorka opisując tę metodą „ (...) *konstrukcja tych skal gwarantuje, iż chodzi zarówno o potrzeby odczuwane jak i spełniane.*” Według mnie są to dwa odmienne stany potrzeb, zatem jakie kryterium zastosować wybierając jedno ze znaczeń w procesie interpretacji wyników. Doktorantka nie wskazuje warunków w jakich należy wybrać określoną interpretację i czym się kierowała pisząc (str.192) „*Potrzeby upokorzenia i akceptacji w ujemny sposób przewidują przekonanie o własnej skuteczności w domenach, oznacza to, że w im wyższym stopniu potrzeby te są realizowane, tym niższe przekonanie o własnej skuteczności w domenach*”. Ta interpretacja nasuwa kolejne pytanie: *Czy realizowane potrzeby to synonim zaspokajane potrzeby?* Chyba w tym fragmencie nie, bo dalej Autorka pisze, że „*Realizowane potrzeby zgodnie z koncepcją Murraya (1938) są związane z napięciami w Centralnym Układzie Nerwowym*”.

Bardzo interesujące okazały się wyniki analiz odnoszących się do wyodrębnionych przez autorkę grup o różnych profilach tożsamości. Jak wskazuje Autorka, potwierdziły się hipotezy mówiące o tym, że:

”osoby należące do grupy o typie tożsamości *Zaangażowana w działanie i Osiągnięta* przejawiają wysoki poziom przekonania o dorosłości”

- „...osoby należące do grupy o tożsamości *Niepełna tożsamość* przejawiają niski poziom przekonania o dorosłości”,

- „...osoby należące do grupy o typie tożsamości *Tożsamość niezróżnicowana* przejawiają średni poziom przekonania o dorosłości”.

Potwierdzenia nie uzyskały hipotezy mówiące, że osoby należące do grup o profilu

tożsamości *Zaangażowana w działanie* oraz *Tożsamość osiągnięta* przejawiają wysoki poziom przekonania o własnej skuteczności w domenach, a osoby o typie tożsamości *Niepełna tożsamość* przejawiają niski poziom przekonania o własnej skuteczności. Niestety nie udało mi się znaleźć informacji o tym, w oparciu o jakie kryteria autorka określiła wysoki i niski poziom przekonania o dorosłości. Pewną pomocą dla rozstrzygnięcia tej kwestii byłoby zaprezentowanie nie tylko średnich wyników i odchylenia standardowego, ale również możliwego maksymalnego i minimalnego wyniku w poszczególnych testach.

Grupy o odmiennych profilach tożsamości nie różniły zarówno pod względem cech osobowości badanych metodą ACL, jak i w zakresie poczucia punktualności realizacji zadań dorosłości, co w przypadku profili tożsamości warto było odnieść do wyników badań longitudinalnych Fadjukoff i innych (2007). Zaobserwowano natomiast, że osoby o tożsamości osiągniętej podejmują więcej projektów interpersonalnych, co Doktorantka wyjaśnia większą dojrzałością tych osób. Myślę, że jest to dość dyskusyjna teza, bowiem duża liczba generowanych pomysłów dotyczących relacji interpersonalnych jest raczej charakterystyczna dla adolescentów, a w badanej grupie wiekowej (19-30 lat) jak wskazuje między innymi A. Niemczyński (1980) następuje koncentracja na wybranych projektach i próbach ich realizacji z uwzględnieniem norm i wartości wyznawanych w danej kulturze i społeczeństwie.

Wyniki uzyskane w przeprowadzonym badaniu i ich opis przedstawione zostały w sposób przejrzysty, a ich powiązanie z poszczególnymi hipotezami i pytaniami badawczymi czyni tę część pracy klarowną i zrozumiałą. Zresztą zdecydowanie wyżej oceniam prezentację badań, ich wyników oraz zastosowanych analiz, w porównaniu z opracowaniem teoretycznym badanych zagadnień. Na podkreślenie zasługuje również to, że mgr M. Strzelecka świadoma jest szeregu ograniczeń związanych z badaniami własnymi. Pod względem formalnym praca została wykonana poprawnie, aczkolwiek błędy stylistyczne utrudniają w kilku miejscach percepcję tekstu (np. str. 18, 20, 52).

Podsumowanie

Jak wynika z powyższej prezentacji, rozprawa zawiera zarówno pewne niedociągnięcia jak i cenne wywody. W mojej ocenie badawcza część rozprawy w porównaniu z wprowadzeniem teoretycznym została znacznie bardziej starannie i dojrzałe opracowana. Zestawienie słabych i wartościowych punktów rozprawy rozpocznę od przedstawienia kilku zastrzeżeń:

1. Zbyt powierzchowne potraktowanie tytułowego zagadnienia dotyczącego charakterystyk tożsamości osób w wylaniającej się dorosłości i zawężenie prezentacji głównie do polskich badań,
2. Sprawozdawczy, analityczny styl prezentowania poglądów i stanowisk teoretycznych, bez próby ich uporządkowania oraz dokonania syntezy i zaprezentowania własnej ich oceny,
3. Posługiwanie się w wywodach nieprecyzyjnymi, niezdefiniowanymi określeniami, co utrudniało właściwe ich odczytanie i zrozumienie.
4. Brak w aneksie zmodyfikowanej przez Autorkę metody do badania poczucia samoskuteczności w domenach i uzasadnienia możliwości jej zastosowania w zaproponowany sposób, pomimo zastrzeżeń autora oryginału (o których pisałam na str. 4/5),
5. Zbyt powierzchowne i uproszczone wyjaśnienia niektórych rezultatów (np. dotyczących zależności między wymiarami tożsamości a poziomem samo skuteczności) zaproponowane w dyskusji wyników.

Na szczególne wyróżnienie w ocenie pracy zasługuje:

1. Określenie i eksploracja problemu dotyczącego rozwoju tożsamości oraz poczucia samoskuteczności młodych osób, który jest współcześnie szczególnie aktualny w kontekście zmian społeczno- ekonomicznych, stanowiących jedno z istotnych źródeł odraczania przez młodych podejmowania zadań człowieka dorosłego, a także wartościowy w aspekcie badawczym,
2. Podjęcie i opracowanie złożonego zagadnienia dotyczącego zależności między różnymi sferami aktywności młodych osób i umiejscowienie tych zależności w kontekście cech rozwoju w wyróżnionym przez J. Arnetta okresie *emergig adulthood*,
3. Przedstawienie w sposób usystematyzowany i spójny analiz teoretycznych w części wprowadzającej,
4. Przejrzyste i poprawne sformułowanie hipotez oraz ich uzasadnienie, pomimo złożoności badanych zjawisk,
5. Wykorzystanie bogatego zestawu metod badawczych, w tym opracowanie narzędzi własnych,
6. Właściwy dobór i poprawne przeprowadzenie różnorodnych analiz statystycznych uzyskanych wyników badań, których rezultaty stanowią podstawę do wyprowadzenia cennych wniosków,
7. Przeprowadzenie wyważonej dyskusji wyników badań własnych.

KONKLUZJA

Konkludując, problem badawczy omówiony i sprawdzany w badaniach referowanych w rozprawie doktorskiej jest interesujący i oryginalny. Wnosi do psychologii nową wiedzę z zakresu psychologii osobowości i psychologii rozwoju. Autorka wykazała się dobrą znajomością przedmiotu badań, znajomością warsztatu metodologicznego oraz umiejętnością analizy i interpretacji materiału badawczego.

W związku z powyższym stwierdzam, że rozprawa mgr Moniki Strzeleckiej pt. *Związek pomiędzy tożsamością a przekonaniem o własnej skuteczności w różnych sferach życia: badanie osób w okresie wczesnej dorosłości* spełnia wymogi formułowane wobec pracy doktorskiej w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce i wnioskuję o dopuszczenie mgr Moniki Strzeleckiej do publicznej obrony.

Dr hab. Ewa Gurba, prof. UPJPII

Kraków, 09.10.2023